

ΒΙΒΛΙΟ

Το εϋθραυστο «πνεύμα της Ανταρκτικής»

Ένα «παιδικό βιβλίο» που αφορά κάλλιστα και κάθε ενήλικο που θέλει να μάθει βασικά πράγματα για την παγωμένη ήπειρο

Εντυπωσιακές οι εικόνες της Μαρτίν, ζωγραφισμένες με έντονα, πλακάτα χρώματα από γκούας, που παραπέμπουν στη μεγάλη παράδοση του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου της Αμερικής και της Ευρώπης του '50 και του '60.

Δημήτρης Καραΐσκος

27.02.2023 • 08:08

MARIO CUESTA HERNANDO, RAQUEL MARTIN

Ανταρκτική

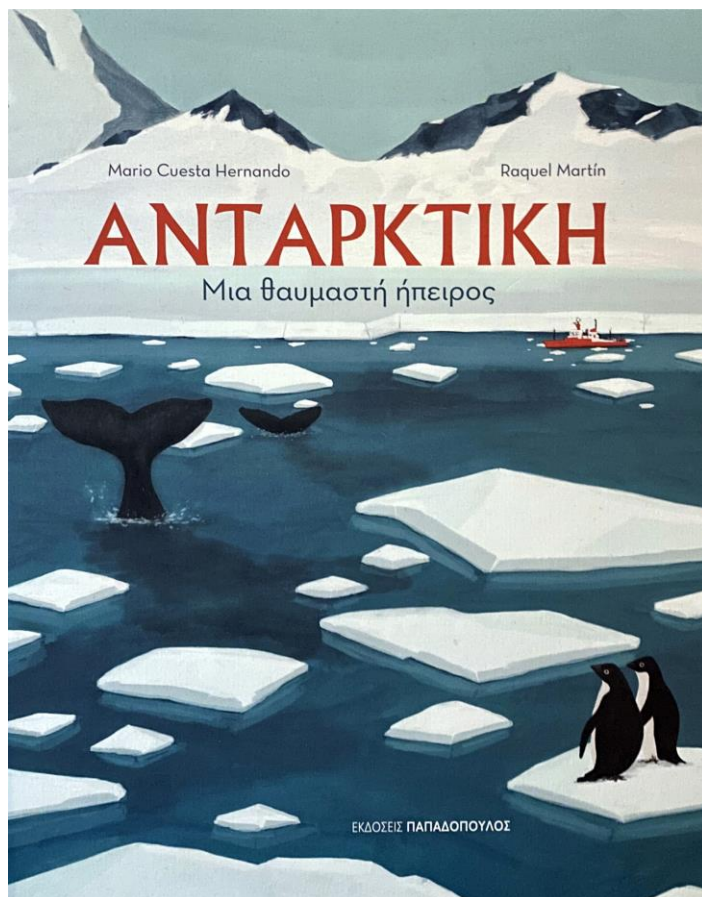
εκδ. Παπαδόπουλος, σελ. 48

Ο συγγραφέας του βιβλίου Μάριο Κουέστα και η εικονογράφος του Ρακέλ Μαρτίν μίλησαν στην «Κ».

Όταν η Ανταρκτική ανακαλύφθηκε, στις αρχές του 19ου αιώνα, έγινε αμέσως υλικό θρύλων. Τρεις γενιές συγγραφέων του φανταστικού, από τον Εντγκαρ Αλαν Πόε ως τον Ιούλιο Βερν και τον Χ.Φ. Λάβκραφτ, έγραψαν για αυτήν συναρπαστικές ιστορίες, ενώ στάθηκε απόλυτη, ακραία πρόκληση για τους πιο φιλόδοξους και ριψοκίνδυνους εξερευνητές. Εκεί, πάνω σε στρώματα πάγου που φτάνουν μέχρι και τα 4 χιλιόμετρα πάχος, έχει μετρηθεί η χαμηλότερη θερμοκρασία στον πλανήτη (-89 βαθμοί Κελσίου) καθώς και ο πιο σφοδρός τυφώνας (με ανέμους ταχύτητας 327 χλμ./ώρα). Στα «Βουνά της Τρέλας» (1936) ο Χ.Φ. Λάβκραφτ είχε γράψει με το χαρακτηριστικά ανατριχιαστικό του ύφος: «Μέσα στις μοναχικές κορυφές, κατέβαιναν διακοπτόμενες οι ριπές του τρομερού ανταρκτικού ανέμου, που, μερικές φορές, οι κυματισμοί τους περιείχαν τον ασαφή υπαινιγμό ενός σχεδόν νοήμονος σφυρίγματος».

Υπάρχουν όμως και αυτοί που βρήκαν σε αυτήν μυστήριο ιδωμένο από τη σκοπιά της επιστήμης. Παθιασμένοι ερευνητές που αναζητούν πανάρχαια μυστικά του πλανήτη και του σύμπαντος, την επισκέπτονται οικειοθελώς και ξοδεύουν μήνες πάνω της, μέσα σε επιστημονικούς σταθμούς και αστρονομικά παρατηρητήρια. Συχνά ασυνήθιστοι, ιδιοσυγκρασιακοί χαρακτήρες, συγγενικοί με το τοπίο που τους τράβηξε προς το μέρος του, αποτέλεσαν πρώτη ύλη (μαζί με μερικούς πιγκουίνους) για το ντοκιμαντέρ του Βέρνερ Χέρτζογκ «Επαφές στο τέλος του κόσμου» (2007). Και ενώ

επτά κράτη διεκδικούν τα εδάφη της (Αργεντινή, Αυστραλία, Χιλή, Γαλλία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία και Ηνωμένο Βασίλειο), η Συνθήκη της Ανταρκτικής, που θεμελιώθηκε το 1959 και είναι πια υπογεγραμμένη από 59 χώρες (η χώρα μας την υπέγραψε το 1987) ορίζει πως πρόκειται για προστατευόμενη περιοχή, ελεύθερη για επιστημονική έρευνα, όπου απαγορεύεται η στρατιωτική δράση. Στην παγωμένη «διεθνή ήπειρο» λειτουργούν αυτή τη στιγμή 70 μόνιμοι επιστημονικοί σταθμοί από 29 χώρες που συνεργάζονται μεταξύ τους σε ένα κλίμα συναδελφικότητας που περιφρονεί τα «εγκόσμια» μπλεξίματα.

Όλο αυτό όμως ακούγεται «πολύ καλό για να είναι αληθινό», και κάποιος πρόσφατα αποφάσισε να διερευνήσει αν αυτή η

ουτοπία αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Πρόκειται για τον Μάριο Κουέστα Χερνάντο, νέο Ισπανό δημοσιογράφο και συγγραφέα με πάθος για το περιβάλλον και τα ταξίδια, που το εισιτήριο για το ανταρκτικό του ταξίδι ήρθε με τη μορφή της συμμετοχής σε ερευνητική αποστολή πάνω σε καράβι του ισπανικού ναυτικού. Η περιπέτειά του ξεκίνησε ακριβώς έξι χρόνια πριν, κάπου στη Χιλιανή Παταγονία, στη νοτιότερη πόλη στον κόσμο, το Πούντα Αρένας. Το βαμμένο κόκκινο, υψηλής τεχνολογίας, εντυπωσιακό ερευνητικό πλοίο «Hespérides» μπάρκαρε από το λιμάνι της πόλης στις 8 Φεβρουαρίου του 2017 με προορισμό το αρχιπέλαγος των Νοτίων Σέτλαντ, σύμπλεγμα νησιών 120 χιλιόμετρα από την ακτή της Ανταρκτικής Χερσονήσου. Διασχίζοντας τον περιβόητο πορθμό του Ντρέικ, τρεις μέρες μετά, έριξε άγκυρα έξω από την ισπανική επιστημονική βάση «Χουάν Κάρλος» στο νησί Λίβινγκστον.

Ο Μάριο αποφάσισε να βιντεοσκοπήσει όλα τα στάδια της αποστολής καθώς και να κρατάει σημειώσεις, κάτι που δύο χρόνια μετά είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ντοκιμαντέρ και ενός βιβλίου. Το ντοκιμαντέρ είχε τίτλο «Μήνυμα από έναν άλλο πλανήτη» και προβλήθηκε με μεγάλη επιτυχία παγκοσμίως, ενώ το βιβλίο, το οποίο απευθύνεται κυρίως σε παιδιά, έγινε σε συνεργασία με την Ισπανίδα εικονογράφο Ρακέλ Μαρτίν. Είχε και αυτό παγκόσμια απήχηση: μετά την πρώτη του έκδοση στην Καταλωνία από τον βαρκελωνέζικο οίκο Mosquito Books (που παράγει κυρίως

εκπαιδευτικά βιβλία, δίνοντας βάρος στην ποιοτική εικονογράφηση), και μετά την κυκλοφορία του σε δέκα γλώσσες, ήρθε μόλις και στη χώρα μας από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Γιατί όμως ο Μάριο διάλεξε να φτιάξει ένα βιβλίο εκπαιδευτικό, που απευθύνεται σε νεαρούς αναγνώστες; Όπως μας είπε στη συζήτηση που κάναμε μαζί του, «ήθελα να πω όλα όσα έζησα και είδα στην Ανταρκτική με έναν τρόπο που θα είχε απήχηση και στις νέες γενιές, κάτι για το οποίο δεν αρκούσε το ντοκιμαντέρ». Και όμως, ξεφυλλίζοντας την προσεγμένη έκδοση, καταλαβαίνουμε πως αυτή αφορά κάθε ηλικία. Η οπτική της γλώσσα παντρεύει επιτυχημένα πληροφορία με εντυπωσιακές εικόνες ζωγραφισμένες με έντονα, πλακάτα χρώματα από γκουάς που παραπέμπουν στη μεγάλη παράδοση του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου της Αμερικής και της Ευρώπης του '50 και του '60. Το αποτέλεσμα δεν είναι ένα αμιγώς «παιδικό βιβλίο», αφού μοιάζει να αφορά κάλλιστα και οποιονδήποτε ενήλικο θα ήθελε να μάθει με συνοπτικό τρόπο μερικά βασικά πράγματα για το αντικείμενο.

Στην κουβέντα που κάναμε με την εικονογράφο Ρακέλ Μαρτίν, μια παγκοσμίως καταξιωμένη καλλιτέχνιδα από τη Βαρκελώνη που εδώ και δέκα χρόνια έχει μετοικήσει στο νησί της Μινόρκα, μας μιλάει για τις αναφορές της, που είναι μερικές άλλες σπουδαίες γυναίκες της παγκόσμιας παιδικής εικονογράφησης, όπως η Κάρσον Ελις και η Γιας Ιμαμούρα από το Πόρτλαντ του Ορεγκον και η Μπεατρίς Κερότσι από

την Ιταλία. «Ήταν παράξενη η αίσθηση να σχεδιάζω εικόνες της Ανταρκτικής ενώ βρισκόμουν στις Βαlearίδες. Ομως, αρκετές από τις αγαπημένες μου δουλειές περιέχουν χειμωνιάτικες εικόνες, χιονισμένα τοπία... Ποιος ξέρει, ίσως μου λείπει λίγο κάτι τέτοιο, ζώντας σε ένα νησί στη μέση της Μεσογείου», μας είπε.

Η συνάντηση με τη μικρή φάλαινα

Ο συγγραφέας είναι βέβαιο πως «χόρτασε» Ανταρκτική, στις πέντε εβδομάδες της παραμονής του. Ρωτώντας τον ποιο ήταν το συναίσθημα όταν πάτησε για πρώτη φορά το πόδι του εκεί, μιλάει για το πόσο προνομιούχος ένιωσε, «πόσο τυχερός που ήξερα πως δεν είχα πάει σε αυτό το εξωπραγματικό μέρος ως τουρίστας για πέντε μέρες, αλλά πως θα καθόμουν πέντε ολόκληρες εβδομάδες». Με βάση το «Hespérides» (στο οποίο διέμενε όλο αυτόν τον καιρό), και με μέσο ένα φουσκωτό σκάφος, εξερευνούσε καθημερινά την περιοχή.

«Στο πλοίο είχαν έρθει μαζί επιστήμονες που οι έρευνές τους έπρεπε να γίνουν σε διαφορετικά σημεία και σταθμούς, και ήμουν τυχερός, γιατί πήγαινα παντού μαζί τους», μας λέει.

Ζητώντας του να μοιραστεί μια εμπειρία που του έμεινε αξέχαστη, αφηγείται τα εξής: «Ένα ηλιόλουστο πρωινό με γαλάζιο ουρανό –πράγμα ασυνήθιστο για την Ανταρκτική– βρεθήκαμε σε έναν απομακρυσμένο, έρημο, πανέμορφο όρμο και εμφανίστηκαν κοντά μας δυο μικρές φάλαινες. Τις προσεγγίσαμε με το φουσκωτό αλλά τρόμαξαν και έφυγαν. Επιστρέφοντας προς το πλοίο, η μία από αυτές μας ακολούθησε. Σταματήσαμε, και μας πλησίασε διστακτικά. Ξαφνικά αναδύθηκε από το νερό το μάτι της. Αυτό το μάτι – που πρέπει να είχε πλάτος ένα μέτρο– με κοίταζε με απορία και θαυμασμό για περίπου δεκαπέντε δευτερόλεπτα, ενώ εγώ έκανα ακριβώς το ίδιο. Αυτή η σύνδεση με ένα ζώο τόσο μεγαλοπρεπές ήταν τόσο ισχυρή που, στην κυριολεξία, για λίγα λεπτά μετά δεν μπορούσα να μιλήσω. Το συναισθηματικό σοκ ήταν τόσο μεγάλο που μπορώ να το συγκρίνω μόνο με αυτό που ένιωσα όταν γεννήθηκε η κόρη μου».

Τελικά, έδωσε το ταξίδι του Μάριο απάντηση στο αρχικό του ερώτημα; Είναι αληθινό εκείνο το ουτοπικό «Πνεύμα της Ανταρκτικής»; Ο ίδιος απαντά ως εξής: «Ναι, δεν πρόκειται για υποκρισία. Είναι αληθινό, αλλά εύθραυστο. Αν έστω και μια χώρα παραβιάσει τη συμφωνία, μετά θα είναι δύσκολο να επανέλθει η ισορροπία. Οι επτά χώρες που διεκδικούν εδάφη θα επιδοθούν σε έναν αγώνα χρόνου εκμετάλλευσης των

τοπικών πηγών – και αυτό μπορεί να σημαίνει πετρέλαιο, αέριο, ορυκτά, ψάρια και ποιος ξέρει τι άλλο. Επιπλέον, οι διεκδικήσεις δεν θα συνδεθούν μόνο με τα εδάφη καθ' αυτά, αλλά και με κάθε λογής δικαιολογία, όπως π.χ. τη μελέτη της περιοχής, αλλιώς, υπερδυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ρωσία δεν θα έχουν καμία παρουσία εκεί».

Η «Ανταρκτική» των Μάριο Κουέστα και Ρακέλ Μαρτίν, απαύγασμα προσωπικής εμπειρίας εικονογραφημένης με τον πιο γοητευτικό τρόπο, είναι και ένα σήμα κινδύνου για εκείνο τον ακόμα αμόλυντο θησαυρό στην άκρη του πλανήτη. Ενός πλανήτη που, όπως φαίνεται, δεν έχει γωνιά πάνω του που μπορεί να κρυφτεί για πάντα από το καταστροφικό ανθρώπινο άγγιγμα.

Όπως μας είπε και η Ρακέλ, η εικονογράφος του βιβλίου: «Με ρώτησαν κάποτε αν, δουλεύοντας για αυτό το πρότζεκτ, μου γεννήθηκε η επιθυμία να πάω στην Ανταρκτική. Και απάντησα πως, έχοντας μάθει πλέον όλα αυτά τα πράγματα για αυτήν, το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε για την Ανταρκτική είναι να μην την επισκεφτούμε ποτέ».